

ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ



Програма відновного правосуддя
за участю неповнолітніх, які є підозрюваними,
обвинуваченими у вчиненні кримінального
правопорушення

Можливість запобігти вчиненню повторних
кримінальних правопорушень

ПУТІВНИК ДЛЯ НЕПОВНОЛІТНЬОГО



ПРОГРАМА ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ

впроваджена наказом Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора від 22.07.2024 № 2176/5/501/176 **“Про реалізацію пілотного проєкту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення»**”, та розроблена на основі рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи та Організації об'єднаних націй (ООН).



ЩО ТАКЕ ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ

Відновне правосуддя у межах Програми — це процес, який дозволяє тим, кому була завдана кримінальним правопорушенням шкода, та тим, хто бере відповідальність за завдану шкоду, у випадку їх добровільної згоди та за участю медіатора брати участь у вирішенні питань, що виникають у зв'язку з вчиненим кримінальним правопорушенням з метою примирення, реінтеграції та ресоціалізації учасників кримінально-правового конфлікту, відшкодування завданої шкоди та усунення за можливості наслідків, спричинених кримінальним правопорушенням.



ПРОГРАМА МАЄ НА МЕТІ ЗАБЕЗПЕЧИТИ

- відшкодування потерпілому шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;
- реінтеграцію учасників кримінально-правового конфлікту;
- ресоціалізацію неповнолітнього шляхом формування позитивних змін, які відбуваються в особистості та створюють готовність до самокерованої правослухняної поведінки, зменшують вплив факторів ризику, які зумовили протиправну поведінку;
- застосування належних правових процедур до учасників кримінального провадження щодо неповнолітніх;
- запобігання вчиненню неповнолітніми кримінальних правопорушень повторно.



ХТО МОЖЕ ВЗЯТИ УЧАСТЬ У ПРОГРАМІ

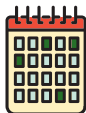
- потерпілі від кримінального правопорушення (фізичні / юридичні особи);
- неповнолітні, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення (з 14 років).

ПРОГРАМА ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ



ЗА УМОВИ

- наявності потерпілого;
- наявності неповнолітнього* підозрюваного, обвинуваченого;
- визнання неповнолітнім факту наявності події кримінального правопорушення**;
- згоди потерпілого та неповнолітнього на участь у Програмі.



НЕЗАЛЕЖНО ВІД

- результатів попередньої участі неповнолітнього у програмах відновного правосуддя;
- тяжкості кримінального правопорушення, його рецидиву чи повторності;
- строків здійснення кримінального провадження (через закінчення таких строків Програма автоматично не припиняється).

* Програма поширюється в тому числі на осіб, які досягли 18 років, якщо вони вчинили кримінальне правопорушення до досягнення такого віку.

** Факт визнання події не дорівнює визнанню вини у кримінальному провадженні.

ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ



Попередня згода сторін на участь у Програмі

1
КРОК



Підготовка до медіації

3
КРОК

2
КРОК



Залучення медіатора

10
КРОК



Моніторинг виконання угоди за результатами медіації у межах Програми

9
КРОК



Врачування результатів участі у Програмі



Рекомендації щодо можливих засобів ресоціалізації неповнолітнього

4

КРОК

5

КРОК

Медіація

(Спільні зустрічі з потерпілим)



Прийняття сторонами рішення про участь у Програмі та згода на медіацію



6

КРОК

8

КРОК



Виконання угоди за результатами медіації

7

КРОК



Підписання угоди за результатами медіації

ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ (ОПИС КРОКІВ)

1 КРОК

ПОПЕРЕДНЯ ЗГОДА СТОРІН НА УЧАСТЬ У ПРОГРАМІ

Дізнавач, слідчий, прокурор або адвокат інформує неповнолітнього, його законного представника та потерпілого про можливість участі у Програмі. Письмові згоди сторін на участь у Програмі передаються до центру з надання безоплатної правничої допомоги (далі – центр).

2 КРОК

ЗАЛУЧЕННЯ МЕДІАТОРА

Центр після отримання згод на участь у Програмі призначає медіатора, шляхом видачі йому доручення для надання послуг з медіації у межах Програми.

Медіатор зателефонує, щоб погодити час і місце індивідуальної зустрічі з кожною із сторін. Центр допоможе організувати проведення зустрічей з медіатором.

3 КРОК

ПІДГОТОВКА ДО МЕДІАЦІЇ

Індивідуальні зустрічі з медіатором.

Медіатор здійснює підготовку до медіації, зокрема індивідуальні зустрічі з неповнолітнім і потерпілим, їх законними представниками, а також за згодою з адвокатами сторін (захисником неповнолітнього, представником потерпілого у кримінальному провадженні).

Про що буде мова на зустрічі з медіатором:

- Яку шкоду було заподіяно потерпілому? Як це на нього вплинуло?
- Які наслідки має те що сталося для неповнолітнього? Як це на нього вплинуло?
- Що можна зробити для того, щоб усунути заподіяну шкоду? Як справитися з наслідками кримінального правопорушення?

4 КРОК

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО МОЖЛИВИХ ЗАСОБІВ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНЬОГО

Під час підготовки до медіації та проведення медіації законний представник та медіатор можуть отримати додаткову інформацію щодо неповнолітнього для врахування особистісної характеристики неповнолітнього, його вікових особливостей та розумових здібностей (загальна інформація щодо неповнолітнього, його соціально-психологічна характеристика, включно з криміногенними потребами). За згодою неповнолітнього та його законного представника таку інформацію вони зможуть в т. ч. отримати в межах спеціального порядку взаємодії між центрами та уповноваженими органами з питань пробації.

Джерелом інформації про обрання можливих і досяжних / домірних засобів ресоціалізації, в т.ч. суб'єктів, які будуть їх реалізовувати можуть бути батьки неповнолітнього, психологи, педагоги, вчителі, представники закладів освіти, центру зайнятості, потерпіла сторона, уповноважені органи з питань пробації, установи соціального захисту, реабілітаційні центри тощо.

5 КРОК

ПРИЙНЯТТЯ СТОРОНАМИ РІШЕННЯ ПРО УЧАСТЬ У ПРОГРАМІ ТА ЗГОДА НА МЕДІАЦІЮ

Якщо неповнолітній та потерпілий погоджуються врегулювати конфлікт за допомогою медіації у межах Програми, медіатор пропонує їм за згодою їх законних представників підписати заяву про участь у Програмі та укласти у письмовій формі договір про проведення медіації відповідно до Закону України "Про медіацію". Заяви сторін про участь у Програмі медіатор передасть до центру.

6 КРОК

МЕДІАЦІЯ (СПІЛЬНІ ЗУСТРІЧІ З ПОТЕРПІЛИМ)

Медіатор проводить медіацію у форматі спільних та за потреби індивідуальних зустрічей, під час яких сторони обговорюють:

- вплив та наслідки кримінального правопорушення;
- потреби потерпілого та неповнолітнього, пов'язані з відчуттям справедливості, захищеності та безпеки у суспільстві;
- хто добровільно бере відповідальність за завдану шкоду;
- якими можуть бути варіанти вирішення ситуації, зокрема відшкодування завданої шкоди та усунення за можливості інших наслідків, спричинених кримінальним правопорушенням.

7 КРОК

ПІДПИСАННЯ УГОДИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ МЕДІАЦІЇ

У разі досягнення домовленостей укладається угода за результатами медіації у межах Програми у письмовій формі. Законний представник неповнолітнього також підписує угоду за результатами медіації як особа, яка дає згоду на вчинення дій у межах обсягу цивільної дієздатності неповнолітнього.

Домовленості, які може містити угода:

- добровільні наміри про взяття відповідальності за завдану шкоду***
- прийняття щирого каяття / вибачення перед потерпілим;
- примирення неповнолітнього з потерпілим;
- порядок (спосіб) та строки відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;
- визначені та узгоджені засоби ресоціалізації, інші зобов'язання, способи та строки їх виконання, наслідки їх невиконання або неналежного виконання;
- яким чином буде здійснюватися моніторинг виконання угоди.

*** Визнання завданої шкоди не дорівнює визнанню вини у кримінальному провадженні.

Ресоціалізація у межах Програми

– засоби, спрямовані на те, щоб неповнолітні:

- набули якостей, необхідних для коригування поведінки (корекційні, освітньо-інформаційні та психолого-педагогічні програми, профілактичні, освітні та навчальні заходи, профілактичні бесіди, соціально-виховна робота, соціально-корисні види зайнятості, відвідування гуртків, спортивні заняття тощо);
- відновили позитивні взаємовідносини у суспільстві (з оточуючими);
- були здатні повернутися до суспільства як повноправні його члени, жити відповідно до законів та соціальних норм.

8 КРОК

ВИКОНАННЯ УГОДИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ МЕДІАЦІЇ

Угода за результатами медіації може фіксувати відшкодування завданої шкоди в день / на момент підписання угоди, або після підписання угоди і до закінчення досудового розслідування / до закінчення судового розгляду / після набрання законної сили рішенням суду за результатами розгляду кримінального провадження щодо неповнолітнього.

Якщо відшкодування завданої шкоди відбувається у день / на момент підписання угоди, в угоді зазначається про підтвердження сторонами медіації відшкодування шкоди на момент виконання угоди. Якщо досягнуто домовленостей про виконання зобов'язань (в т.ч. щодо засобів ресоціалізації) після підписання угоди, в угоді фіксуються порядок (спосіб) та строки підтвердження сторонами медіації відшкодування шкоди після підписання угоди, зокрема, шляхом інформування сторонами про це центр.

9 КРОК

ВРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ УЧАСТІ У ПРОГРАМІ

1. Один примірник угоди медіатор передає до центру.
2. Центр передає інформацію про результати участі неповнолітнього у Програмі дізнавачу/слідчому/прокурору, захиснику неповнолітнього (адвокату).
3. Неповнолітній виконує домовленості, визначені в угоді.
4. Дізнавач/слідчий/ прокурор долучає до кримінального провадження інформацію щодо результатів участі неповнолітнього у Програмі та угоду і **враховує** при закінченні досудового розслідування.

Надходження дізнавачу / слідчому / прокурору інформації про результати участі неповнолітнього у Програмі до закінчення **досудового розслідування** може бути підставою для:

- закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення;
- направлення до суду клопотання про звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності чи застосування до нього примусових заходів виховного характеру;
- укладання угоди з неповнолітнім про примирення чи визнання винуватості;
- врахування результатів участі неповнолітнього у Програмі як обставин, що пом'якшують покарання в обвинувальному акті.

Сторони, їх законні представники та адвокати мають право самостійно подати до суду результати участі неповнолітнього у Програмі та інформацію про домовленості, яких вони досягли під час медіації.

Суд враховує результати участі неповнолітнього у Програмі.

10 КРОК

МОНІТОРИНГ ВИКОНАННЯ УГОДИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ МЕДІАЦІЇ У МЕЖАХ ПРОГРАМИ

Неповнолітній та потерпілий інформують центр про стан виконання зобов'язань за умовами угоди за результатами медіації.



ЩО ВАЖЛИВО ЗНАТИ ПРО ПРОГРАМУ ТА МЕДІАЦІЮ

У межах Програми відновне правосуддя відбувається у формі медіації за участю медіатора, який забезпечує дотримання балансу рівності інтересів як неповнолітнього, так і потерпілого. На зустрічах зі сторонами медіатор забезпечує атмосферу взаємної поваги та надає підтримку всім учасникам, щоб кожен мав можливість висловитися і бути почутим. Із неповнолітнім та потерпілим може бути людина, яка підтримує (батьки, інші члени сім'ї, вчитель, психолог тощо).



МЕДІАЦІЯ – процедура, під час якої неповнолітній підозрюваний (обвинувачений) та потерпілий за допомогою медіатора намагаються врегулювати конфлікт шляхом переговорів.

Принципи медіації:

- добровільність;
- конфіденційність;
- нейтральність, незалежність та неупередженість медіатора;
- самовизначеність сторін медіації;
- рівність прав сторін медіації.



МЕДІАТОР У ВІДНОВНОМУ ПРАВОСУДДІ – це спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію відповідно до вимог Закону України «Про медіацію» та з дотриманням принципів відновного правосуддя.

Залучається медіатор який:

- включений до Реєстру медіаторів, які залучаються центрами з надання безоплатної правничої допомоги;
- отримав свідоцтво про підтвердження спеціалізації медіатора «медіація у відновному правосудді за участю неповнолітніх осіб»;
- уклав з центром договір про надання послуг з медіації.



ПІДГОТОВКА ДО МЕДІАЦІЇ У МЕЖАХ ПРОГРАМИ

– стадія, на якій з'ясовується можливість проведення медіації з метою врегулювання кримінально-правового конфлікту, сторони конфлікту та медіатор приймають рішення про участь в медіації.

Медіатор під час першої зустрічі:

- поінформує потерпілого про те як реалізується процес відновного правосуддя, як проходить процедура медіації;
- допоможе підготуватись до зустрічі з неповнолітнім;
- поінформує про порядок застосування Програми, її наслідки;
- роз'яснить наслідки медіації, можливість та порядок участі законних представників та адвокатів сторін у підготовчих заходах до медіації та процедурі медіації;
- роз'яснить умови укладання договору про проведення медіації.

ВІДНОВНИЙ ПІДХІД У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ –

СКООРДИНОВАНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ НЕПОВНОЛІТНІМ ТА ПОТЕРПІЛИМ

ЗАДІЯНІ УЧАСНИКИ ПРОГРАМИ



органи дізнання, слідства, прокуратури, адвокатура



центри з надання безоплатної правничої допомоги



медіатор



суб'єкти, діяльність яких спрямована на розвиток особистості та ресоціалізації неповнолітніх

Сторони можуть самостійно між собою узгодити обрання суб'єктів, які забезпечать засоби ресоціалізації. Заходи ресоціалізації також можуть бути спрямовані на користь потерпілого.

Під час напрацювання та фіксації домовленостей беруть участь законні представники неповнолітнього, які можуть сприяти відшкодуванню завданої шкоди та надавати підтримку щодо виконання ним засобів ресоціалізації. Адвокати можуть бути залучені сторонами на етапі укладання угоди за результатами медіації для надання сторонам правових консультацій та роз'яснень щодо відповідності положень угоди законодавству та правових наслідків укладання угоди.

У разі досягнення домовленостей перед підписанням угоди за результатами медіації медіатор переконується, що її умови сприймаються неповнолітнім та потерпілим як справедливі.

Участь у Програмі не тягне за собою автоматичного припинення здійснення кримінального провадження.

ЧОМУ НЕПОВНОЛІТНЬОМУ ДОЦІЛЬНО ВЗЯТИ УЧАСТЬ У ПРОГРАМІ



Обговорити з потерпілим ситуацію, що склалась, та пояснити причини скоєного;



Висловити свої почуття та взяти на себе відповідальність за усунення наслідків кримінального правопорушення;



Вибачитись перед потерпілим та продемонструвати щире каяття;



Отримати від потерпілого пробащення;



Брати участь у вирішенні питань, пов'язаних з усуненням наслідків кримінального правопорушення; вплинути на ситуацію, яка склалася, та виправити заподіяну шкоду;



Обговорити заподіяну шкоду та порядок її відшкодування;



Відновити позитивну самооцінку, бути почутим та відновити почуття власної гідності та поваги;



Впоратися з негативними емоціями й переживаннями, спричиненими правопорушенням;



Отримати підтримку від фахівців та громади у намірі не повторювати правопорушень у майбутньому;



Отримати більш м'яке покарання або бути звільненим від кримінальної відповідальності за наявності підстав, визначених законодавством про кримінальну відповідальність.

Якщо неповнолітній належно виконав угоду за результатами медіації, то на підставі рішення суду за результатами участі у Програмі (в залежності від положень законів України про кримінальну відповідальність), може бути:

- закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення;
- звільнення від кримінальної відповідальності;
- звільнення від покарання, у тому числі із застосуванням примусових заходів виховного характеру;
- призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом;
- врахування примирення сторін як обставини, що пом'якшує покарання, під час ухвалення вироку.

Якщо у вас є сумніви або лишилися питання стосовно участі у Програмі, ви можете поспілкуватися з медіатором на етапі підготовки до медіації, що допоможе прийняти рішення, або зателефонувати до єдиного контактного номеру телефону системи надання безоплатної правничої допомоги

0800 213 103

Інформаційний матеріал підготовлено за підтримки проєкту «Трансформаційне відновлення задля безпеки людей в Україні», що фінансується Урядом Японії та впроваджується Програмою розвитку ООН (ПРООН) в Україні.

Думки, висновки чи рекомендації належать авторам матеріалу і не обов'язково відображають погляди Уряду Японії, Програми розвитку ООН чи інших агенцій ООН.



From
the People of Japan

